

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"30.3.2000 tarih ve 24005 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 28.3.2000 tarih ve 4552 sayılı "Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1. maddesiyle 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları değiştirilerek;

"Türkiye Kızılay Derneği kuruluş amacına ve uluslararası anlaşmalarla tayin edilen nitelik ve durumuna göre; Türk Hava Kurumu ise kuruluş amacına göre düzenlenen tüzüklerine ve kanunların verdiği görev ve yetkilere uygun olarak teşkilatlanır ve yönetilir.

Bakanlar Kurulu, Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumunun;

1- Genel kurullarının kararı üzerine tüzüklerini onaylamaya,

2- Denetleme yetkileri bulunan mercilerin raporları üzerine,

a) Organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya,

b) Tüzüklerini değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye,

Yetkilidir." hükümleri getirilmiştir.

Dayanılan Anayasa Kuralları:

"MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

"MADDE 33. - Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar."

Uyuşmazlık konusu olay:

Dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin incelenmesinden Mülkiye Başmüfettişi tarafından hazırlanan araştırma raporunda, Kızılay Genel Başkanı, Yönetim Kurulu üyeleri ve personeli tarafından yapılan işlemlerle ilgili sorumluluklar tespit edildiği, sözkonusu tespitlerden Türkiye Kızılay Derneğinin iyi yönetilmediği sonucuna varıldığı ve bu nedenle 2908 sayılı Dernekler Kanununun değişik 71/2. maddesine göre Türkiye Kızılay Derneğinin, Genel Merkez Kurulu, Genel Merkez Yönetim Kurulu, Genel Merkez Denetçiler Kurulunun görevlerine son verilmesi ve bunların yerlerine geçici kurullar oluşturulmasına karar verilmesinin 22.7.2003 tarih ve 133745 sayılı İçişleri Bakanlığı yazısı ile istenmesi üzerine 13.10.2003 tarih ve 2003/6256 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkez Kurulu, Genel Merkez Yönetim Kurulu ve Genel Merkez Denetçiler Kurulu üyelerinin görevlerine son verilmesi ve organların görevlerini yerine getirmek üzere ekli listelerde belirtilen geçici kurulların oluşturulmasına karar verildiği anlaşılmıştır.

Anayasaya aykırılığın irdelenmesi:

Türkiye Kızılay Derneği, 2908 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerine tabi kamu yararına çalışan bir özel hukuk tüzel kişisidir.

Anayasada, kamu yararına çalışan dernekler ile diğer dernekler için farklı düzenlemeler yapılmamıştır. Türkiye Kızılay Derneği de, kanunla düzenlenmiş olan özel durumlar dışında 2908 sayılı Dernekler Kanununun genel hükümlerine tabidir.

Derneklerin nasıl kurulacağı, dernek kurma hürriyetinin hangi sebeplerle ve ne şekilde sınırlandırabileceği Anayasanın 33. maddesinde hükme bağlanmış olup, derneklerin, Kanunun öngördüğü hallerde hakim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonulabileceği, ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla, bir merciin, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği, bu merciin kararının yirmidört saat içinde görevli hakim onayına sunulacağı, hakim kararını kırksekiz saat içinde açıklamaması halinde bu idari kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür.

Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu uyarınca; en az yedi gerçek kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmesi ve tüzüğünü yetkili makama vermesiyle tüzel kişilik kazanan ve organları oluşturulan derneğin; yetkili organlarının bir kararı olmadan; 2908 sayılı Yasanın 4552 sayılı Kanunla değişik 71. maddesinin 2. fıkrasının 2. bendi ile Bakanlar Kuruluna, denetlemeye yetkili mercilerin raporları üzerine; organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya yetki verilmesinde Anayasanın 33. maddesinde öngörülen dernek kurma hürriyetini ortadan kaldırması nedeniyle Anayasanın anılan maddesine ve 13. maddesine aykırılık bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Esas Sayısı : 2004/52
Karar Sayısı : 2004/94

Derneklerin kurucu unsurları olan organlarının görevlerine Bakanlar Kurulunca son verilmesi; dernek kurma hürriyetini ortadan kaldırıcı nitelik taşıması nedeniyle demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle 4552 sayılı Yasanın 1. maddesiyle değiştirilen 6.10.1983 günlü, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71. maddesinin 2. fıkrasının (2) sayılı bendinin, Anayasanın 2., 13. ve 33. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından anılan Yasa hükmünün yürürlüğün durdurulması istemli olarak iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dosyanın bekletilmesine 28.5.2004 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.""